

İKTİSADIN “AMERİKANLAŞMA”Sİ, KAMUSAL ENTELEKTÜEL VE TÜRKİYE: POLİTİK İKTİSAT ÖZELİNDE BİR İNCELEME

THE “AMERICANIZATION” OF ECONOMICS, PUBLIC INTELLECTUAL AND
TURKEY: A STUDY ON POLITICAL ECONOMY

ADEM LEVENT*

ABSTRACT

Economics, as a social science, which firstly separated from philosophy had a very strong main stream with Americanization and formalism after the Second World War. Economics has exported the rational choice theory it created to other social sciences like sociology and politics etc. However, the strong mathematical position and expansionist character of economics also points to its own weakness. As a result of the related weakness, the discipline cannot create thinkers who will affect other social sciences and will give direction to the public. The general course of the current economic studies in Turkey continues in this way. On the one hand, a partial and instrumental economic transfer developed as a result of the effort to find a solution to the development problem of the country while on the other hand, the Americanization of the discipline and the domination of Keynesian economics over the discipline after the Second World War greatly affected economic studies in Turkey and the perception of economics in the country. Because of the fact that formal economics education known as textbook economics has become widespread in the country and the country has followed the modern mainstream economics in this way. In order for economics to cope with real-world problems, it must return to the political economy corresponding to the period in which it was not fully differentiated from philosophy. Political economy is a political philosophy and social theory in terms of the emergence conditions. In this respect, political economics is an interdisciplinary social science, as it includes all public issues, rather than a disciplinary restriction. For this reason, political economists are also candidates for being public intellectuals.

Keywords: Political Economy, Americanization of Economics, Public Intellectual, Economic Thought in Turkey.

ÖZ

Felsefeden ilk ayrılan sosyal bilim olarak iktisat, İkinci Dünya Savaşı sonrası “Amerikanlaşma” ve formalizmle beraber çok güçlü bir ana akıma sahip olmuştur. İktisat, disiplin içinde ürettiği rasyonel seçim teorisini sosyoloji ve politik bilim gibi diğer sosyal bilimlere ihraç etmiştir. Ancak iktisadın edindiği güçlü matematiksel konum ve yayılmacı karakteri aynı zamanda kendi zaafına da işaret etmektedir. İlgili zafiyet sonucu disiplin kendi içinde diğer sosyal bilimleri de etkileyecek ve kamuya yön verecek düşünürler çıkaramamaktadır. Mevcut haliyle Türkiye’deki iktisat çalışmalarının genel seyri de bu şekilde devam etmektedir. Bir tarafta ülkenin kalkınma sorununa çözüm arama gayretleri sonucu gelişen parçalı ve araçsal bir iktisat aktarımı diğer tarafta İkinci Dünya Savaşı sonrası görülen disiplinin Amerikanlaşması ve Keynesyen iktisadın disiplini domine etme durumu, Türkiye’deki iktisat çalışmalarını da büyük oranda etkilemiş ve ülkedeki iktisat algısı politik iktisat içerikli gelişmemiştir. Bu etki sonucunda ders kitapları iktisadı olarak bilinen formal iktisat öğretimi ülkede yaygınlaşmış ve ülkede yaygın modern ana akım iktisat bu şekilde seyretmiştir. İktisadın gerçek dünya sorunlarıyla mücadele edebilmesi için tekrar felsefeden tam olarak ayrışmadığı döneme tekbül eden politik iktisat eksenine dönüş yapması gerekir. Politik iktisat ortaya çıkış koşulları gereği bir politik felsefe ve sosyal teoridir. Bu yönüyle politik iktisat, disiplinler bir sınırlama yerine bütün kamuyu ilgilendiren meseleleri içerdiği için disiplinler arası bir sosyal bilimdir. Bu nedenle politik iktisatçılar da kamusal entelektüel olmaya adaydırlar.

Anahtar Kelimeler: Politik İktisat, İktisadın Amerikanlaşması, Kamusal Entelektüel, Türkiye’de İktisadi Düşünce.

* Dr. Öğretim Üyesi, , Muş Alpaslan Üniversitesi, İktisat Bölümü
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1683-6107>

Giriş

İktisadi kriz dönemleri genellikle hükümetlerin ekonomi yönetiminin yanında bir bilim olarak iktisadın doğasının da sorgulanmasına neden olur. Yazılı ve görsel medyada hükümetlerin ekonomi yönetiminin içeriği tartışılırken akademisyenler de bir bilim olarak iktisadın güncel durumunu ve doğasını tartışır. Ana akım iktisatçılar hükümetlerin yaklaşan krizi okumakta becerikli olmadığını veya hükümetlerin iktisadın evrensel yasalarını anlamadığını düşünürken heterodoks (ana akım dışı) iktisatçılar ise mevcut haliyle iktisadın kendisinin ve bu iktisat öğretiminin gerçek dünya meselelerinden uzaklaştığı için kriz doğurduğunu ve bundan ötürü krizin ana akım iktisada içkin olduğunu düşünerek duruma daha teorik açıklamalar getirirler.

Mevcut haliyle iktisadın krize içkin olduğu açıklaması iktisadın tarihsel koşullar sonucu edindiği konumla ilgilidir. Tarihsel seyir itibarıyla iktisat, felsefeden ilk ayrılan sosyal bilim olmuş ve bu durumu diğer sosyal bilimlerden yalıtılmış bir dile sahip olarak matematiksel araçlarla güçlendirmiştir. Hatta İkinci Dünya Savaşı sonrası formalizm, “Amerikanlaşma” ve matematikleşmeyle beraber çok güçlü bir ana akıma sahip olmuş ve disiplin içinde ürettiği rasyonel seçim teorisini diğer sosyal bilimlere ihraç etmiştir. Ancak disiplinin edindiği bilimsel konum ve yayılmacı karakteri aynı zamanda kendi zaafına da işaret etmektedir. Söz konusu zafiyet, her ne kadar ana akım iktisatçılar böyle görmese de, iktisadın giderek düşünsel bir daralma yaşamasıdır. Bu düşünsel daralma disipline öylesine işlemiştir ki, iktisatçılar disiplinin egemen konumundan memnuniyet duyarken düşünsel zafiyetten hiçbir şekilde şikâyetçi olmamaktadırlar. İlgili zafiyet sonucu disiplin kendi içinde diğer sosyal bilimleri de etkileyecek ve kamuya yön verecek düşünürler çıkaramamaktadır. İktisatçılar artan matematikleşme ve formalizm sonucu egemen bir dille teknik analizde güçlenirken yaşanan gerçek dünya meselelerine yönelik çözüm önerileri getirmekten uzaklaşmışlardır. Aynı zamanda iktisatçılar toplumsal meseleleri, iktisadi krizleri, politika ve iktisat etkileşimini çözümlenmek yerine diğer sosyal bilimlerden yalıtılmış bir dille profesyonel matematiksel modeller kurarak “iktisat yapmaya” devam etmişlerdir.¹

İlgili bağlamda bu çalışmada iktisadın İkinci Dünya Savaşı sonrası edindiği bilimsel ve teknik üstünlüğe rağmen gerçek dünya meseleleriyle

1 İktisatta matematik kullanımı sadece iktisatçıların yöntemsel bir tercihi değildir. Matematik kullanımı yöntemsel olarak, iktisadı, bir taraftan kesin bir bilime doğru götürürken diğer taraftan daha olgun bir biçimde bilimselleştireceği varsayılmakta ve bunun sonucu olarak bilimlerin hiyerarşisinde iktisada daha yüksek bir konum getireceği kabul edilmektedir. Matematiğin iktisadın bilimsel dili olduğuna ilişkin bkz. Mirowski (1986).

mücadele edebilmesi için tekrar felsefeden tam olarak ayrılmadığı döneme tekabül eden politik iktisat eksenine dönüş yapması önerilmektedir. Politik iktisat ortaya çıkış koşulları gereği bir politik felsefe ve hukuk, kurumlar, sınıf, ticaret gibi konuları içeren geniş bir sosyal teoridir. Bu yönüyle politik iktisat, disiplinler bir sınırlama yerine bütün kamuyu ilgilendiren meseleleri içerdiği için interdisipliner bir sosyal bilimdir. Bu nedenle politik iktisatçılar da kamusal entelektüel olmaya adaydırlar. Ancak iktisadın mevcut durumu disiplin içinde politik iktisat çalışmalarına müsaade etmediği için disiplin kamusal entelektüel iktisatçı yetiştirememektedir. Burada politik iktisat eksenine dönüş önerilirken bunun “yeni politik iktisat” olarak kabul edilen kamu tercihi teorisi ile Daron Acemoğlu, Simon Johnson ve James Robinson tarafından geliştirilen “yeni klasik politik iktisat” olmadığını da belirtmek gerekir. Her iki yaklaşım da iktisadın henüz felsefeden ayrılmadığı dönemde gelişen politik iktisat içeriğinden ziyade İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen rasyonel seçim teorisinin politika üzerindeki etkisini gösteren “metodolojik emperyalizm”in birer sonucudur. Bu nedenle söz konusu politik iktisat teorileri, bu çalışmanın önerdiği politik iktisat yaklaşımına oturmamaktadır. Çalışmanın ana iddiası politik iktisadı, politik felsefe ve sosyal teori olarak anlamaktır. Çünkü politik iktisat, ortaya çıkış koşulları gereği moral felsefenin bir koludur. Moral felsefenin pratik hayata yansımaları şeklinde gelişmiştir ve bu yönüyle kamu politikası için devlet adamına yol gösterme işlevi de vardır (Boettke, 2007: 15).

Çalışmada öncelikle politik iktisat, politik felsefe ve sosyal teori bağlamında ele alınarak politik iktisat formasyonunun kamusal entelektüel yetiştirme gücü vurgulanacaktır. Ardından tarihsel koşullar sonucu politik iktisadın iktisada dönüşümüyle birlikte disiplinin Amerikanlaşması ve formalizmi ele alınacaktır. Buradaki gelişmelerin iktisadın mevcut haliyle kamusal entelektüel yetişmesine mani olduğu iddia edilecektir. Son kısımda da ilgili teorik iddialar Türkiye özelinde tartışılacaktır.

Politik Felsefe ve Sosyal Teori Olarak Politik İktisat

Politik iktisadın politik felsefe ve sosyal teori olarak ele alınması ortaya çıkış koşulları gereğidir. Politik iktisadın ortaya çıkışı, oldukça karmaşık bir süreçtir. Bir yandan merkantilist ekonomik gelişmelerin doğrudan sonucuyken diğer yandan 17. ve 18. yüzyıldaki Bacon’dan Hume’a Avrupa felsefi düşüncesiyle ilişkilidir. Ticaret dengesi, fiyatlardaki salınımlar, çift taraflı muhasebe kayıtları, dünya ölçeğinde ekonomik ve finansal hegemonyanın

kurulması gibi merkantilist dönemdeki gelişmelerle gerçekliğin farklı şekillerde algılanması, bilişsel tecrübenin kabul görmesi ve metodolojik kesinliğin tartışılması gibi pratik ve deneysel bilgilerin politik iktisadın gelişimine büyük katkıları olmuştur. Bu bakımdan bir bilim olarak politik iktisadın ortaya çıkışı, piyasanın işleyişi ve yine piyasanın şeylerin doğal düzeni olarak anlaşılmasıyla yakından bağlantılıdır. 18. yüzyılın ortalarında Avrupa düşüncesinde doğal düzen birbirini tamamlayan iki yolla anlaşılmaktadır. Birinci yol, sosyal ve ekonomik organizasyonun temellerinin doğal hukuk çerçevesinde yorumlanmasıdır. Doğal yasaların insan doğasında kendiliğinden yer aldığı evrensel olarak kabul edilir. Doğal uyum ve kendi kendini düzenleyen doğal düzendeki inanç, piyasanın ekonomik düzenini ve dolayısıyla ondan ayrılmaz mekanizmaları açıklamaya çalışan bilim söylemi için çok önemli unsurlardır. Doğal düzeni açıklayan ikinci yol, maddi doğanın fiziksel dünyasına gönderme yapar. 18. yüzyılın ikinci yarısında doğal tarih, bu dönemde en sık kullanılan ve politik iktisat formasyonu ile ilgili gelişmeleri ifade eden bir kavramdır. Politik iktisadın oluşumunu anlamada geleneksel olarak doğal hukuk felsefesi olacağına inanıldığı için doğal düzen kavramı önem arz etmektedir (Cardoso, 2004: 4).

Doğal hukuk ve pratik bilgilerin gelişimi sonucu politik iktisadın ortaya çıktığı entelektüel çevre İskoç Aydınlanması'dır. İskoç Aydınlanması, başta Adam Smith olmak üzere David Hume ve James Steuart gibi düşünürlerle anılır (Skinner, 1990: 158). Bu gelenek, teori ile gerçeklik arasındaki ilişkiye önem atfeder. Burada politik iktisat şemsiye bir kavramdır ve İskoç Aydınlanması hermenotik/retorik yaklaşımıyla eleştirel realist yaklaşımı politik iktisat şemsiyesi altında birleştirir. İskoç Aydınlanma geleneği, bilimsel bilgi ve bilimsel bilginin gerçeklikle ve bu bilimsel gerçekliğin de toplumdaki yeriyile ilgilenir. Bu yaklaşımı özel olarak ekonomiye uygular. Bu gelenekte politik iktisat, moral felsefenin pratik uygulaması olarak ortaya çıkar çünkü analizin başlangıç noktası pratik sorunlardır. Örneğin Smith sosyal gözlemleriyle insan doğasını *Ahlaki Duygular Teorisi* adlı eserinde “sempati” ilkesiyle açıklar; ekonomik süreç gözlemleriyle de *Ulusların Zenginliği* adlı eserinde iş bölümü ilkesini analiz eder. Hume da insanı sosyal bir varlık olarak ve insan doğasını da ilkin “tutkular” ve “duygular” açısından daha sonra ise “akıl” açısından yorumlar. Bu nedenle İskoç Aydınlanma geleneği gölgesinde gelişen politik iktisat, bilgi ve gerçeklik, pratik sorunlar, gözlemler, insan doğası, doğal yasalar gibi felsefi, sosyolojik, tarihsel ve holistik kategorilerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkar (Dow vd. 1997: 373-374).

Bir başka açıdan 18. yüzyılda İskoçya'nın politik iktisadın doğum yeri olması, İskoç Aydınlanması etkisi altında gelişen modern sivil toplumun ortaya çıkışına karşılık gelmektedir. 18. yüzyılın ortasında politik iktisat, İskoç Aydınlanma "üçlüsü" Smith, Hume ve Steuart'in yaklaşımları sonucu özgür ve sivil toplumdaki "erdem" ve "servet" arasındaki uyumu göstermenin sonucu olarak doğar. Smith, adalet teorisini sempati ilkesine dayanarak formüle eder ve hem işbölümünde hem de doğal fiyat mekanizmasında sempatinin kritik rolünü vurgular. Smith'in doğal hukukta mülkiyet hakkı kavramını analiz etmesi adalet teorisi üzerine kuruludur. İlgili fikirler Smith'in sivil toplumda ortaya çıkan erdem ve servet arasındaki ikilik sorununa kendi tepkisini temsil eder. Smith, ekonomik dünyada doğal hukuku, üretim ve değişiminin çeşitli kuralları ve mekanizmalarını ele alan yeni bir ekonomi bilimi olarak keşfetmeye devam eder. Ayrıca "doğal özgürlük sistemi" düşüncesini liberalizmle uyumlu görür. Hükümetin rolünü ulusal savunma, adalet ve bazı kamusal işlerle sınırlar. Bu nedenle Smith'in ekonomik liberalizmi, ekonominin gerçek koşullarına ve hükümet politikasına büyük önem verir. Smith'in düşüncesinde politik iktisat, "yasa koyucunun bilimi" olarak da adlandırılabilir. Smith, Hume ve Steuart'in katkıları sonucu politik iktisat bir bilim olarak sadece spekülâtif felsefenin bir dalı olarak doğmaz. Aynı zamanda İskoçya'da 18. yüzyılın ortasında yeni gelişen modern toplumu analiz eder ve bu toplumu idare eden pratik bilim olarak gelişir (Omori, 2003: 104, 114-116).

Politik iktisat sosyolojik olarak ise, 17. ve 19. yüzyıllar arasında gelişen ve toplum yapısının ekonomik temeller bağlamında anlaşılmasına gönderme yapan bir kavramdır. Bu kavramın başlangıç noktası, liberal politik teorisinin bireysel mülkiyet düşüncesidir. Politik iktisat, mülkiyet ilişkilerini ve toplumu sınıflar bağlamında ele almaktadır. Toplumun sosyal sınıflardan oluştuğunu düşünür ve sosyal sınıfları da farklı ekonomik fonksiyonların temelinde tanımlar. Sınıflar arasındaki ekonomik ilişkilerin ve bu ilişkilerin gelişiminin yönetilmesi yasaların keşfine bağlıdır. Bu teoride ekonomi, toplumdan bağımsız bir alan olarak görülmez. Ekonomi sivil toplumun ruhu ve kalbidir. Hatta politik iktisada olgun biçimini veren Adam Smith'in düşüncesinde ekonomik ilişkiler, kapsamlı toplum teorisi içine yerleştirilmiştir (Clarke, 1991: 12-13).

Kısacası politik iktisat, politik felsefe ve sosyal teori perspektifinden ekonominin analiz edilmesidir. Ayrıca çağdaş dönemde politik iktisatçılar çevresel sorunlara da ilgi duyarak analiz nesnelerini genişletmektedirler. Bu yönüyle politik iktisat çalışmak kolay değildir. Rakip politik felsefeler ve güncel

iktisadi düşünceler arasındaki rekabetin vurgulanması politik iktisat çalışmalarını daha da karmaşıktır. Güncel iktisadi sorunlarla ilgilenmek politik iktisat çalışmalarına entelektüel bir heyecan da katar. Bu nedenle politik iktisat, ekonomik problemler, sosyal yapılar ve politik süreçler arasında gelişen gerçek dünya sorunlarıyla ilgilenir (Stilwell, 2012: 8-9). Bu yönüyle politik iktisadi tanımlamanın üç yolu vardır. Birincisi, politik iktisadın odaklandığı gerçek dünya problemleri açısından; ikincisi, bu problemleri nasıl analiz edeceği konusunda; üçüncüsü ise, devam eden ekonomik düşünce akımları açısından (Stilwell, 2012: 2).

Ayrıca bu çalışmada politik iktisadın politik felsefe ve sosyal teori olarak ele alınması, Alexander Rosenberg’in algıladığı tarzda bir kavrayışı çağırıştır. Rosenberg (1999: 579), genel denge teorisini sözleşmecî politik felsefenin önemli birleşenlerinde biri olarak görmektedir. Ancak Leon Walras tarafından fizik özelinde doğa bilimlerini taklitle gelişen genel denge teorisinin (Mirowski, 1984: 364) politik felsefe olarak düşünülmesi güçtür. Samuel Bowles ve Herbert Gintis’e göre (1993: 83-84; 2000: 1414) neoklasik iktisadın Walrasyan iktisatla genel denge formülasyonlarına dönüşmesi durumu, homo economicus’un intikamıdır. Walrasyan iktisat tarafından geliştirilen homo economicus, kendi tercihleri temelinde hareket etmekte ve fedakârlık, adalet ve intikam gibi içsel “değerleri” yok saymaktadır. Homo economicusun tercihleri kısıtlı sonuç aralıkları üzerinden tanımlanmaktadır. Tercihlerin sonuçları, dürüstlük ve sürece ilişkin endişelerden daha fazla önemsenmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen mikro iktisat Walrasyan iktisadın neoklasik iktisadi domine etmesiyle ilgilidir. Walrasyan iktisadın gelişimi ana akım iktisatta homo economicusun Viktoryan özelliklerini dışlamıştır. Walras’ın genel denge yaklaşımına dayanarak Kenneth Arrow ve Gerard Debreu’nun denge analizleri politik iktisadın (political economy) iktisada (economics) dönüşümüne sebep olmuştur.² Bu nedenle Walras tarafından geliştirilen genel denge yaklaşımının politik felsefe olarak ele alınması oldukça ironiktir. Genel denge teorisi ekonominin matematiksel sunumudur (Backhouse, 2010: 54).

Deyim yerindeyse politik iktisadın politik felsefe olarak kavranışının terki genel denge teorisinin disiplini domine etmeye başlamasıyla. Aksine Smith’in politik iktisat tanımı, ulusların zenginliğinin nedenleri hakkında

2 Politik iktisadın iktisada dönüşümünde kritik rol marjinalizme aittir. Politik iktisat, Smith, Mill ve Marx’da iktisat iktisadi olmayan unsurlarla bütünleşerek daha birleşik bir sosyal teori görünümündeyken marjinalizm sonrası basitleştirilerek sadece iktisada dönüşür. Bu dönüşümde marjinalizmin kritik rolüne ilişkin ayrıntılı bir tartışma için bkz. Milonakis ve Fine (2009).

bir soruşturma ve John Stuart Mill'in politik iktisat tanımı ise, zenginliğin üretim ve dağıtımını inceleyen politik bilimdir. Moral felsefenin bir kolu olarak ortaya çıkan politik iktisat Walras'ın da önemli katkıları sonucu gelişen marjinalizmle iktisada dönüşür. Marjinalizm iktisattaki formalizmin başlangıç noktası kabul edilir (Becchio and Leghissa, 2017: 78-79). Bu durum iktisadın giderek diğer sosyal bilimlerden yalıtılmış içe kapalı ancak yayımlacı bir teori üretmesidir. Politik iktisadın politik felsefe ve sosyal teori bağlamında ele alınması iktisat disiplininin geniş bir sosyal bilim olarak kavranmasını gerektirir. Bu kavrayış sonucu disiplin içinde kamusal entelektüel yetişme imkânı doğmaktadır. Ancak marjinal devrim sonrası disiplinin genel seyri politik iktisadı iktisada dönüştürürken aynı zamanda disiplinin İskoç Aydınlanması'ndan miras aldığı felsefi ve entelektüel yönlerini de daraltır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ise Amerika Birleşik Devletleri'nde bu durum ana akım iktisadın kurumsallaşmasıyla doruğa çıkar.

Disiplinin “Amerikanlaşma”sı ve Kamusal Entelektüel

İkinci Dünya Savaşı öncesinde Amerika Birleşik Devletleri'nde iktisat disiplini çoğulcu bir görünüme sahiptir. Bir tarafta kurumsal iktisat diğer tarafta ise ona karşı çıkan neoklasik iktisat bulunmaktadır. İki savaş arası dönem bu iki yaklaşımın hâkimiyet mücadelesine tanık olmaktadır. Ancak savaş sonrası dönemde neoklasik iktisat baskın bir konuma geçerken disiplin entelektüel bir dönüşüm yaşamaktadır (Morgan ve Rutherford, 1998: 2).

Söz konusu entelektüel dönüşümle alakalı 1945'ten sonra, sosyal bilimlerin yapısını derinden etkileyen üç gelişme olmuştur. Birincisi, dünyanın siyasal yapısında meydana gelen değişimdir. Amerika Birleşik Devletleri İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın en güçlü ekonomisi ve siyasal gücü olarak tarih sahnesine çıkmıştır. İkincisi, 1945'i izleyen yirmi beş yılda dünyanın, o güne kadar görülmemiş boyutta bir nüfus ve üretim kapasitesi artışı yaşamasıdır. Bu olgu, insan faaliyetlerinin hepsinin ölçek değiştirmesi anlamına gelmektedir. Üçüncüsü ise, ikinci gelişmeyle bağlantılı üniversite sisteminin dünyanın her yanında nicel ve coğrafi anlamda olağanüstü bir gelişme göstermesidir. Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik bir avantaj elde etmesi, sosyal bilim faaliyetlerinin Amerikan kurumlarında yürütülmesine neden olmuş ve sosyal bilimlerin önceliklerinin nasıl belirlenmesi konusunda etkili olmuştur (Gulbenkian Komisyonu, 2003: 37-38). Gulbenkian Komisyonu ilgili gelişmelere bağlı olarak üniversite sisteminin kontrolsüz genişlemesini sosyal bilimlerin bir krizi olarak sunarken iktisat özelinde

bir krizden bahsetmek güçtür. Çünkü iktisat, bir yandan İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerikan merkezli bir yönelim kazanırken diğer yandan bu yönelime bağlı olarak geliştirdiği matematiksel araçlarla kendinden emin bir iç egemenlik tesis etmiştir. Böylece iktisat diğer sosyal bilimlere nazaran çok güçlü bir ana akıma sahip olmuştur.

Bu bakımdan 1945 sonrası akademik bir disiplin olarak iktisadın gelişimi eş zamanlı bir şekilde uluslararasılaşma ve Amerikanlaşma süreci olarak görülür. Söz konusu uluslararasılaşma ve Amerikanlaşma, soyut teori, matematikleşme ve ekonometrik modellerin kullanılması sonucu disiplinin aşırı uzmanlaşması ve teorik daralması anlamına gelmektedir. Amerikanlaşma ve buna bağlı gelişen formalizm sonucunda iktisadın felsefe, etik, tarih ve sosyolojiyle bağlantılı bir sosyal bilim olduğu ihmal edilmiştir.³ Disiplinin Amerikanlaşmasında Sovyetler Birliği’nden ve 1933 sonrası Avrupa’dan gelen göçmen iktisatçıların büyük payı vardır. Simon Kuznets, Wassily Leontief, Evsey Domar, Gregory Grossman, Franco Modigliani, Leonid Hurwicz, Tibor Scitovsky, Zvi Griliches, Tjalling Koopmans, Oscar Lange, Trygve Haavelmo, Joseph Schumpeter, Jacob Marschak, Gottfried Haberler, Fritz Machlup, Albert O. Hirschman Amerika’ya gelen önemli iktisatçılardan birkaçıdır. Bu isimlerin bazıları 1948 sonrası Amerikan Ekonomi Derneği’nde (American Economic Association-AEA) başkanlık yapmışlardır. Göçmen iktisatçılar oyun teorisi, kamu maliyesi ve kalkınma iktisadına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu katkılar sonucu Amerika iktisat disiplinini domine etmeye başlamış ve aynı zamanda bu durum disiplinin dilinin de İngilizce olmasına neden olmuştur (Hagemann, 2011: 643-645).

Disiplinin Amerikanlaşması ve matematikleşmesinde bir diğer önemli gelişme bizzat İkinci Dünya Savaşı’nın Amerikan ekonomisine ivme kazandırmasıdır. Fiyat Yönetim Ofisi (Office of Price Administration), Savaş Üretim Kurulu (War Production Board), Tarımsal Ekonomi Bürosu (Bureau of Agricultural Economics) ve Hazine (Treasury) gibi birçok kurum savaş sırasında kurulmuş ve savaş sonrasında Amerikan ekonomisine ivme kazandırmıştır. Aynı zamanda Merkezi Haber Alma Ajansı’nın (Central Intelligence Agency-CIA) habercisi Stratejik Hizmetler Ofisi (Office of Strategic Services) de kurulmuştur. Söz konusu kuruluşlarda Harvard Üniversitesi’nden

3 Gerçi bilim felsefesindeki tartışmalar her zaman için iktisatçıların ilgisini çekmiştir. Bilim felsefesi tartışmalarının disipline aktarımı iktisat metodolojisi şeklinde olmuştur. 20. yüzyıl boyunca mantıksal pozitivizm, yanlışlanabilirlik, paradigma ve bilimsel araştırma teknikleri iktisat metodolojisi tartışmalarının merkezi kavramlardır. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Backhouse (1998); Blaug (1992); Caldwell (1994).

50 civarında iktisatçı istihdam edilmiş ve fizikçiler ve diğer bilim insanlarıyla beraber çalışmışlardır. İlgili kuruluşlarda askeri taktiklerin ve stratejilerin problem çözme gücü görülmüş ve iktisatçılar bunu disipline taşımaya başlamışlardır. Savaşın sonrasındaki birçok asker de sosyal bilimlerde çalışmaya başlamışlardır. Böylece savaş zamanında işe yarayan ve problem çözen teknik tecrübe ve mühendislik disipline taşınarak iktisadi planlama şeklinde karşılık bulmuştur. Milli gelir hesaplamalarından linear programlamaya kadar yeni kantitatif tekniklerin gelişimi, iktisadı giderek teknik bir bilim haline dönüştürmüştür. İlgili teknik gelişmeler savaş sonrası neoklasik teoriyle birleşince entelektüel bir dönüşüm yaşanmıştır. Disiplini Amerika Birleşik Devletleri'nde gelişen bu teknik düşünce domine etmeye başlamıştır (Backhouse, 2010: 39-40).⁴

Bu dönüşüm 1950'li yıllarda Chigaco'da genel denge teorisinin sistematize edilmesi ve ekonometrinin gelişimiyle hem neoklasik iktisadın popülerleşmesi hem de ana akım iktisadın kurulmasıyla desteklenmiştir. Popülerleşmeden kasıt, disiplin içinde ve dışında akademisyenlerin disiplinin doğasının tanımlanmasına ilişkin konsensüse varmalarıdır. 1930'lu yıllarda London School of Economics'de (LSE) iktisadın tanımlanmasına ilişkin gelişen Lionel Robbins ve Friedrich A. von Hayek işbirliğinin 1950'lilerde Chigaco'da Frank Knight ve Hayek işbirliğiyle devam etmesidir. Robbins, marjinalizmden devraldığı genel denge vizyonunu düzenleyerek iktisadı bir seçim bilimi olarak tasarlamıştır. Devamında Paul Samuelson'ın ekonomik analiz temellerini fizikten başlatması ve Milton Friedman'ın pozitif metodoloji katkılarıyla neoklasik iktisadın analiz sütunları kurulmuştur. Sonucunda genel denge teorisi ve ekonometri ana akım iktisadın alet kutuları olmuştur (Becchio and Leghissa, 2017: 90). 1940 ve 1950'lerde yaşanan bu dönüşüm Mark Blaug'a göre (2003: 145) "formalist devrim"dir. Formalist devrim, matematiksel modellemenin iktisadın dili haline almasıdır. Böylece savaş sonrası Samuelson'ın bireysel davranış teorisi ve genel denge teorisinin domine etmesiyle gelişen iktisat, 19. yüzyıldan devraldığı faydanın "gereksiz metafizik" bagajından da kurtulur (Backhouse, 2010: 53).

Amerikanlaşma ve formalizm sonucu gelişen aşırı uzmanlaşma ve teknikleşme, disiplinin politik iktisat miraslı çok yönlü doğasının gelişmesine engel olmuştur. Politik iktisat, pratik olaylar ve gerçek dünya meseleleriyle ilgilenirken İkinci Dünya Savaşı sonrası aşırı soyut ve matematikleşen

4 Hem iktisat disiplini Amerika Birleşik Devletleri'nin domine etmesinin hem de Nobel İktisat ödüllerinin Kuzey Amerikalı iktisatçıların almasının ayrıntılı analizi için bkz. Frey ve Pommerehne (1988); Frey ve Eichenberger (1993).

teoriyle iktisat disiplini sosyoloji, felsefe ve tarih gibi diğer sosyal bilimleri ihmal etmiştir. Bu nedenle disiplin içinde genel kamuyu ilgilendiren sorunlarla uğraşan kamusal entelektüel yetişmesi zorlaşmıştır. Kamusal entelektüel, spesifik konularla ilgilenmek yerine genel kamuya ait sorunlarla ilgilenen çok yönlü bilgiye sahip ve olaylara eleştirel yaklaşan düşünürlerdir. Kamusal entelektüeller toplumun çoğunluğunun aksine zihni meselelerle ciddi ve ustalıkla ilgilenirler (Posner, 2011: 17). Kamusal entelektüeller iki ana grubu göre sınıflandırılabilirler. İlk grup, akademisyenlerdir. İkinci grup ise, serbest konumdaki yazarlar ve editörlerdir. Birinci grup kamusal entelektüeller kendi istihdam edilen disiplinlerini aşır bütün kamuya mal olmuş isimlerdir (Etzioni, 2006: 10).⁵ Ancak iktisadın mevcut durumunun kamusal entelektüel yetişmesine müsaade ettiğini söylemek güçtür. İyi bir iktisatçı olmanın yolu ana akım iktisada dahil olmaktan geçmektedir. Bu da matematiksel araçlara sahip ve ekonometrik modellemelerle iktisat yapabilmekle mümkündür. Bu teknik uğraş, iktisadın sosyal bilimden ziyade doğa bilimi gibi algılanmasına sebep olduğu için spesifikleşme sonucu aşırı soyut bilimsel faaliyetlerin iktisatta hâkim olması, iktisatçılardan kamusal entelektüel yetişmesine engel olmaktadır.

Ana akım dışında kurumsal iktisat, radikal politik iktisat, feminist iktisat, post Keynesyen iktisat gibi çeşitli heterodoks politik iktisat okullarının çabaları kamusal entelektüel kategorisine dâhil olabilir. Çünkü ilgili okullar bir taraftan iktisat disiplininin doğasına yönelik eleştirel bir yaklaşım getirerek disiplini daha geniş bir sosyal teoriye oturtmaya gayret ederlerken diğer yandan sınıf, kültür, çevre sorunları, göç, toplumsal cinsiyet gibi gerçek dünya sorunlarıyla ilgilenerek genel kamuya hitap etmektedirler. Bu çabalarıyla heterodoks politik iktisatçılar kamusal entelektüel olmaya adaydırlar. Karl Polanyi, Joseph Schumpeter, John Kenneth Galbraith gibi heterodoks iktisatçılar düşünceleriyle akademik bir disiplin olarak iktisadın sınırlarını aşarak hem diğer sosyal bilimlerde kabul görmüşler hem de genel kamuya seslenmişlerdir. Ancak heterodoks okullar ve heterodoks iktisatçılar ana akım iktisatçılar tarafından dışlanmakta ve pejoratif bir şekilde sosyal teorisyen olarak adlandırılmaktadırlar. Bunların çalışmaları iktisadın kurtulmak istediği bilim öncesi sınırları belirsiz ve spekülâtif felsefi metinler olarak görülmektedir.

5 Kamusal entelektüelin karşılaştığı en büyük baskı profesyonallizm yani uzmanlaşmadır. Dar bir bilgi alanıyla sınırlanma anlamına gelen uzmanlaşma, kişinin kendi alanı dışındaki her şeyle ilişkisini kesmesi ve kendi genel kültürünü kural haline gelmiş fikirlere ve otoriteye feda etmesidir (Said, 2011: 78). İktisat özelinde bu durum formalizme teslim olmak anlamına gelmektedir.

Amartya Sen, Joseph Stiglitz, Robert Solow ve Paul Krugman gibi neoklasik iktisatçılar tarafından dışlanmayan ama heterodoks sınıflandırmaya da dâhil edilmeyen ana akım iktisatçılar kamusal entelektüeller olarak birer istisnadırlar. Örneğin, Sen, kariyerinin ilk dönemlerinde refah ekonomisi ve matematiksel iktisatla, daha sonra özgürlük, insani kalkınma, etik, adalet, kimlik ve şiddet gibi meselelerle ilgilenmiştir. Bu düşüncelerinin merkezine Adam Smith'i yerleştirerek ana akıma yeni bir yön tayin etmeye çabalamıştır. Heterodoks politik iktisada ait araştırma konularını matematiksel iktisat temelinde işlemiştir. Sen'in ana akım iktisatla heterodoks okullar ve heterodoks iktisatçılar gibi köklü bir sorunu olduğunu düşünmek zordur. Sen, ana akım iktisada uygun olmayan araştırma konularını ana akım iktisadın metoduyla ve ona yeni bir soluk kazandırma amacıyla yapmaktadır. Dolayısıyla Sen, Stiglitz, Solow ve Krugman örneğinde disiplini baştan sona kat eden bir politik iktisat çabasını görmek mümkün değildir. Çabaları hem istisnai bir duruma işaret eder hem ana akıma yönelik köklü bir sorgulama içermez hem de örtük olarak disiplini meşrulaştırır. Bu nedenle ilgili isimler çalışmalarını itibariyle disiplinin kamusal entelektüel yetiştiremiyor olmasına yönelik kapsayıcı birer cevap teşkil etmezler. İstisnai durumları disiplinin kamusal entelektüel yetiştiremiyor olması gerçeğini değiştirmez.

Türkiye'de Politik İktisat ve Kamusal Entelektüelin Genel Görünümü

Türkiye özelinde politik iktisat, disiplinin Amerikanlaşması ve kamusal entelektüel tartışmalarının izini sürmek modern iktisadın bir bilim ve bir zihniyet olarak ülkede nasıl algılandığını çözümlenmek anlamına geldiği söylenebilir. Başka bir deyişle ilgili tartışmanın Türkiye düşünce dünyasında nasıl karşılık bulduğunun analiz edilmesi Türkiye'nin modernleşme tecrübesinden bağımsız değerlidir ve ister istemez karşılaştırmalı bir analiz gerektirir.⁶

Modern iktisat düşüncesinin Türkiye'nin düşünce dünyasında karşılık bulmaya başlaması, Türkiye'nin Batı karşısında "geri kalmışlığına" ve bunun yol açtığı ağır politik sorunlara cevap verme gayretinin bir yan ürünü olarak gün yüzüne çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Batıda ortaya çıkmış yeni iktisadi düzene ve teknolojik atılıma cevap veremeyişinin yol açtığı ağır yenilgiye çare arayışı, dönemin Osmanlı entelektüellerinin oldukça parçalı

6 Türkiye'de iktisadi düşüncenin bir bilim ve bir zihniyet olarak karşılaştırmalı ve dışa bağımlı olduğuna ilişkin bkz. Özveren (2017).

bir tarzda ve araçsal bir tonda Batı düşüncesi ile temas kurmalarına yol açmıştır. Devletin bekası esas alındığından bu politik varoluş kaygısı bizzatıhi Batı düşüncesinin doğasına temas ve ona ilişkin düşünme gayretini de geri plana itmiştir. Sorunun aciliyeti, hızlı politik reformlara odaklanmaya ve bunu destekleyecek araçsal düşünce aktarımlarına meyli kolaylaştırmıştır. Sanayi Devrimi sonrasında yeni dünyasında disiplinler mevcudiyetlerine kavuşmaya başlamış olan sosyal bilimlerle başlangıçtaki temaslar çok zayıf ve bir o kadar da araçsal düzeyde kalmıştır. Çünkü Batı dünyasında Sanayi Devrimi sonrası bütün bir toplumsal hayatı etkisi altına alacak şekilde “ekonomi” ortaya çıkmıştır. Bu ekonominin açıklanma gayreti iktisat biliminin disiplinler meşruiyetine temel oluşturmuştur. Osmanlı’da bir iktisadi hayattan söz edebileceğimize bile Sanayi Devrimi sonrası dünyasının modern “ekonomi”sinden söz etmek henüz mümkün değildir. Bu yüzden sosyal bilimlerin Türk düşünce dünyasında disiplinler sınırları ile karşılık bulmaya başlaması hayli gecikecektir. Bu durum, bahsedilen aciliyetle ilişkilendirilebilir. Devletin bekası sorunu öncelikli ve yegâne entelektüel gündemi oluşturduğundan, bir disiplinin ana hatlarıyla aktarımına rastlanmaz. Disiplinden aktarılan düşünceler, devletin bekasına araç temin edecek unsurlar olarak ele alınır. Batı düşüncesi ile temastaki bu araçsallık, Türk düşünce dünyasının modern döneminin hemen bütün zamanlarını kat eder ve hatta günümüze kadar gelir (Yılmaz, 2018: 16). Bu nedenle Eyüp Özveren (2017: 22) Osmanlı-Türk iktisadi düşünce geleneğini iktisadi politika çekişli diye tanımlamaktadır. Özveren’e göre (2017: 23) iktisadi politika çekişli olma durumu, Batıda merkantilizmde görülür. Merkantilizmden sonra, fizyokrazi ile daha “akademik” bir niteliğe bürünür ve “bilim için bilim” yaklaşımını ifade eder. Osmanlı-Türk geleneğinde ise daha çok “toplum için bilim” çekişli ve kalkınmacı bir yaklaşım hakim konumdadır.⁷

Türkiye’deki iktisadi düşüncenin iktisadi politika çekişli olduğuna dair benzer bir tespit Niyazi Berkes’in yaklaşımında da görülür. Berkes’e göre (1972) Osmanlı ve hatta Türk reform ve kalkınma davası her şeyden önce politik bir meseledir. Politik geleneğin etkisi altında ekonomik düşünce hiçbir gelişme şansı bulamamıştır. “Ekonomik” her şey bir “umacı” niteliğine sokulmuştur. Ulusal kalkınmanın politik bir devrimle açılacağı fikrinde bir görüş yanlışlığı yoktur. Ancak politığın geçmiş ve gelecek ile ilgili

7 Osmanlı-Türk iktisat düşüncesini açığa çıkarmaya gayret eden çalışmalar genellikle 19. yüzyıl üzerinde durmaktadır. Modernleşme tecrübesinden bağımsız olmayan Osmanlı-Türk iktisat düşüncesinin 19. yüzyılda filizlenip kümelendiğine dair detaylı analizler için bkz. Berkes (1972); Fındıkoğlu (1946); Mardin (2003); Sayar (2013).

ekonomik etkenlerinin kendimiz tarafından keşfedilmesi gerekir. Çünkü dışarıda hazır ve kolayca aktarılacak ekonomi ve tarih modeli yoktur.

Aslında Türkiye'deki iktisadi düşüncenin iktisadi politika çeşitli olma durumu bir zaafıtan ziyade ülkedeki iktisat algısının politik iktisat merkezli gelişmesine bir fırsat da sunmaktadır. Çünkü ilgili durum, İskoç Aydınlanması bağlamında gelişen politik iktisatla bir benzerlik taşımaktadır. Yukarıda da görüldüğü üzere politik iktisadın ortaya çıkış koşulları, pratik ve gerçek dünya sorunları üzerindedir. Bu noktada politik iktisadın kavram olarak gün yüzüne çıkışı bağlam bağımlı bir gelişme göstermektedir. Osmanlı-Cumhuriyet dönemleri iktisadi düşüncenin gelişimi de böyle bir seyir izlemektedir. Osmanlı-Cumhuriyet dönemlerinde gelişen iktisadi düşünce pratik sorunlar karşısında oluşan politik içerikli düşünceler yığınıdır. Zaaf gibi görünen bu durum gerçek dünya sorunları üzerine kurulduğu için bir fırsattır. Böyle bir tarihi miras taşıyan Türkiye'deki iktisadi düşünce iktisat ve politika etkileşimini daha gerçekçi boyutlarıyla kavrama istidadı gösterebilir. Bu bakımdan Anglo-Amerikan iktisadi kültürde 20. yüzyılın ikinci yarısında görülen ve ana akımı temsil eden gerçek dünya sorunlarından uzaklaşan formalizm, iktisat ve politika etkileşiminden ötürü ülke özelinde görülmeyebilir. Dolayısıyla her ne kadar akademik bir alan olarak Türkiye'de iktisadın başlangıcı, 20. yüzyılın ikinci yarısında olsa da, taşıdığı miras bir akademik disiplin olarak ülkedeki iktisat çalışmalarını politik iktisat içerikli bir bağlama oturabilir. Ancak mevcut haliyle ülkedeki iktisat çalışmalarının genel seyrini politik iktisat içerikli gözlemlemek zordur. Bir tarafta ülkenin kalkınma/gelişme sorununa çözüm arama gayretleri sonucu gelişen parçalı ve araçsal bir iktisat aktarımı diğer tarafta İkinci Dünya Savaşı sonrası görülen disiplinin Amerikanlaşması ve Keynesyen iktisadın disiplini domine etme durumu⁸, Türkiye'deki iktisat çalışmalarını da büyük oranda etkilemiş ve ülkedeki iktisat algısı politik iktisat içerikli gelişmemiştir. Bu etki sonucunda ders kitapları iktisadı olarak bilinen formel iktisat öğretimi ülkede yaygınlaşmış ve ülkedeki yaygın modern ana akım iktisat bu şekilde seyretilmektedir.

Buna karşın Türkiye'de üniversitelerdeki iktisat bölümlerinde az sayıda ki seçkin okullar bir kenara bırakılırsa, Anglo-Amerikan kültürün, matematiksel formalizmin ve dolayısıyla gelişmiş haliyle ana akımın çok güçlü bir yer tuttuğunu söylemek de pek mümkün değildir. Söylem düzeyinde ana

8 Türkiye'de Keynesyen iktisadın gelişimi Sabri Ülgener üzerinden olmuştur. Ülgener, 1946-1948 yıllarında ABD'ye yaptığı akademik ziyarette Keynesyen iktisatçılardan, özellikle de Alvin H. Hansen'den etkilenmiştir. Bu etki sonucunda Ülgener, Keynesyen iktisadı Türkiye'ye taşımıştır (Sayar, 2007: 129; Kazgan, 2009: 54).

akıma bağlılık görülür ama o kültürün zaruri kıldığı matematikselleşmeye rastlanmaz. Aslında disiplinin aktarımının bir zafiyeti olan bu durum heterodoks politik iktisat çalışmaları için de açık kapı bırakmış olmaktadır. İyi bir Amerikan üniversitesinde kariyer için heterodoks iktisatta kalmak mümkün değilken, Türkiye’de bu mümkündür. Ama ana akımın aktarımının niteliksizliğinden kaynaklanan bu tesadüfi “özgürlüğün” sunduğu potansiyelin güçlü heterodoks (politik iktisat) geleneklerin varlığına yol açtığını söylemek de mümkün değildir. Çünkü ana akım için söz konusu olan zafiyet heterodoks gayretleri de kuşatmaktadır (Yılmaz, 2018: 20).

Kısacası günümüz dünyasında sosyal bilimlerinin standartlaşması, araştırma nesnelere dar bir çerçevede belirginleştirilmesi ve iktisat özelinde Amerikanlaşması, heterodoks politik iktisat çalışmalarını iktisat bölümlerinin dışına itmektedir. Sosyal bilimlerin genel kategorizasyonu sonucu dünya genelinde heterodoks politik iktisat çalışmaları siyaset bilimi, sosyoloji veya felsefe bölümlerinde bir sosyal teori olarak sürdürülmektedir. Türkiye’de ise Batıyla olan akademik etkileşim sonucu sosyal bilimlerin araştırma nesnelere dar bir çerçevede belirginleştirilmesi heterodoks politik iktisat çalışmalarını daha da zorlaştırmıştır. Günümüz Türkiye’sinde heterodoks politik iktisat geleneklerin canlanmaması nedeniyle iktisat bölümlerinin mevcut haliyle kamusal entelektüel yetiştirilmesi zor görünmektedir. Türkiye’de iktisat eğitimi ders kitapları iktisadının ağırlığıyla devam etmektedir. Bu durum sonucunda akademik formasyonları ve entelektüel gayretleriyle ülkedeki genel kamuyu etkileyecek ana akım iktisatçılar bulunmamaktadır. Bunun ardında hem akademik bir disiplin olarak iktisadın mevcut yapısının hem de ülkedeki geçmişten tevarüs eden araçsal iktisat algısının payı vardır.

Elbette bu durumun istisnaları bulunmaktadır. Birer kamusal entelektüel olarak Sabri Ülgener, Sencer Divitçioğlu, İdris Küçükömer, Ahmed Güner Sayar, Ayşe Buğra, Eyüp Özveren gibi birçok iktisatçı sayılabilir. Ancak bu isimlerin katkıları ana akım iktisattan çok heterodoks politik iktisat kategorisi içinde değerlendirilebilir. Ayrıca bu isimlerin etkilerinin mevcut haliyle ülkedeki disiplinin genişletimini belirleyecek boyutlarda olduğunu söylemek güçtür.

Sonuç

Politik iktisat, modern dönemde ortaya çıkış koşulları gereği İskoç Aydınlanması ve klasik liberalizmin etkisi altında geliştiğinden ötürü felsefi bir arka plana sahipken (neoklasik) iktisat post modern dönemde teknikleşmiş Amerikan liberalizminin etkisi altında geliştiğinden ötürü politik iktisadın

taşıdığı felsefi arka plandan yoksundur (Becchio ve Leghissa, 2017: 77). Bu nedenle felsefeden dolayısıyla düşünmeden yoksun günümüz ana akım iktisadının diğer sosyal bilimlerden yalıtılmış disipliner dili, uzmanlaşmış ve soyut bilgi üretimi sağlarken genel kamuya ait sorunlara yönelik bilgi üretimi gerçekleştirememektedir. Maalesef Türkiye özelinde de bu sorun devam etmektedir. Osmanlı'dan günümüze iktisadın araçsal aktarımı ve 20. yüzyılda disiplinin Amerikanlaşması yani uluslararasılaşması veya birörnekleşmesi, politik iktisat özelinde görülen düşünmeden kaçış tecrübesinin Türkiye'ye de yansımalarına neden olmuştur. Bu bakımdan ülkedeki iktisat formasyonunun ana akımın dışında veya heterodoks politik iktisat çabalarıyla yapılması güçtür. Mevcut haliyle ana akım iktisatçıların istihdam edildikleri disiplinlerden kalkışla bir sosyal teorisyen veya kamusal entelektüel olarak ülke sorunlarına daha kuşatıcı çözüm önerileri sunmaları kolay görünmemektedir.

Disiplinde görülen daralma güncel ve pratik iktisadi gelişmelere de yansımıştır. İktisadın politik iktisat eksenine dönüş yaparak güncel ve gerçek dünya sorunlarıyla meşgul olması kamusal entelektüel için yeterli alt yapı sağlamaktadır. Türkiye'de iktisat özelinde akademinin kamusal entelektüel yetiştirebilmesi ve gerçek dünya sorunlarına ciddi bilgiler üretebilmesi için politik iktisat çalışmalarına ağırlık vermesi gerekir.

Kaynakça

- BACKHOUSE, R. E. (1998), *Explorations in Economic Methodology*, London: Routledge.
- BACKHOUSE, R. E. (2010), Economics, R. E. Backhouse ve P. Fontaine (Ed.), *The History of the Social Sciences since 1945* içinde, (pp. 38-70). Cambridge: Cambridge University Press.
- BECCHIO, G., ve G. Leghissa (2017), *The Origins of Neoliberalism: Insights from Economics and Philosophy*, London: Routledge.
- BERKES, N. (1972), Ekonomik Tarih ile Teori İlişkileri Açısından Türkiye’de Ekonomik Düşünün Evrimi, F. Görün (Der.), *Türkiye’de Üniversitelerde Okutulan İktisat Üzerine* içinde, (ss. 39-55). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- BLAUG, M. (1992), *The Methodology of Economics or How Economists Explain*, Cambridge: Cambridge University Press.
- BLAUG, M. (2003), The Formalist Revolution of the 1950s, *Journal of the History of Economic Thought*, 25 (2): 145-156.
- BOETTKE, P. J. (2007), The Battle of Ideas: Economics and the Struggle for a Better World, *The Sir Ronald Trotter Lecture*, New Zealand Business Roundtable.
- BOWLES, S., ve H. GINTIS (1993), The Revenge of Homo Economicus: Contested Exchange and the Revival of Political Economy, *Journal of Economic Perspectives*, 7 (1): 83-102.
- BOWLES, S., ve H. GINTIS (2000), Walrasian Economics in Retrospect, *The Quarterly Journal of Economics*, 115 (4): 1411-1439.
- CALDWELL, B. J. (1994), *Beyond Positivism: Economic Methodology in the Twentieth Century*, London: Routledge.
- CARDOSO, J. L. (2004), Natural Law, Natural History and the Foundations of Political Economy, J. B. Davis, A. Marciano ve J. Runde (Ed.), *The Elgar Companion to Economics and Philosophy* içinde, (pp. 3-23), Cheltenham: Edward Elgar.
- CLARKE, S. (1991), *Marx, Marginalism and Modern Sociology*, London: Macmillan Academic and Professional.
- DOW, A., DOW, S., ve A. HUTTON (1997), the Scottish Political Economy Tradition and Modern Economics, *Scottish Journal of Political Economy*, 44 (4): 368-383.
- ETZIONI, A. (2006), Are Public Intellectuals an Endangered Species?, A. Etzioni ve A. Bowditch (Ed.), *Public Intellectuals: An Endangered Species?* içinde (pp. 1-27), Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- FINDIKOĞLU, Z. F. (1946), *Türkiye’de İktisat Tedrisatı Tarihçesi ve İktisat Fakültesi Teşkilatı*, İstanbul: İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Yayınları.
- FREY, B. S., ve W. W. POMMERHNE (1988), The American Domination Among Eminent Economists, *Scientometrics*, 14 (1-2): 97-110.
- FREY, B. S., ve R. EICHENBERGER (1993), American and European Economics and Economists, *Journal of Economic Perspectives*, 7 (4): 185-193.
- GULBENKİAN KOMİSYONU, (2003), *Sosyal Bilimleri Açın: Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor*, (çev. Ş. Tekeli), İstanbul: Metis Yayınları, 4. Basım.
- HAGEMANN, H. (2011), European Emigres and the ‘Americanization’ of Economics, *European Journal of the History of Economic Thought*, 18 (5): 643-671.

- KAZGAN, G. (2009), *Bir İktisatçının Tamkılıkları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- MARDİN, Ş. (2003), Türkiye’de İktisadi Düşüncenin Gelişmesi (1838-1918), Ş. Mardin, *Siyasal ve Sosyal Bilimler* içinde (ss. 51-118), İstanbul: İletişim.
- MILONAKIS, D., ve B. FINE (2009), *From Political Economy to Economics*, London: Routledge.
- MIROWSKI, P. (1984), Physics and the ‘Marginalist Revolution’, *Cambridge Journal of Economics*, 8: 361-379.
- MIROWSKI, P. (1986), Mathematical Formalism and Economic Explanation, P. Mirowski (Ed.), *The Reconstruction of Economic Theory* içinde (pp. 179-239), Boston: Kluwer-Nijhoff Publishing.
- MORGAN, M. S., ve M. RUTHERFORD (1998), American Economics: The Character of the Transformation, *History of Political Economy*, 30 (5): 1-26.
- OMORI, I. (2003), The ‘Scottish Triangle’ in the Shaping of Political Economy: David Hume, Sir James Steuart, and Adam Smith, T. Sakamoto ve H. Tanaka (Ed.), *The Rise of Political Economy in the Scottish Enlightenment* içinde, (pp. 103-118), London: Routledge.
- ÖZVEREN, E. (2017), İster İstemez Karşılaştırmalı ve Dışa Bağımlı İktisadi Düşünce Tarihimiz: Gözlemler ve Sorunlar. M. E. Özgür, A. Duman ve A. Y. Kaya (Der.) *Türkiye’de İktisadi Düşünce* içinde (ss.13-48), İstanbul: İletişim Yayınları.
- POSNER, R. A. (2001), *Public Intellectuals: A Study of Decline*, Massachusetts: Harvard University Press.
- ROSENBERG, A. (1999), Economic Theory as Political Philosophy, *The Social Science Journal*, 36 (4): 575-587.
- SAID, E. (2011), *Entelektüel: Sürgün, Marjinal, Yabancı*, (çev. T. Birkan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 4. Basım.
- SAYAR, A. G. (2007), *Bir İktisatçının Entelektüel Biyografisi: Sabri F. Ülgener*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- SAYAR, A. G. (2013), *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- SKINNER, A. S. (1990), The Shaping of Political Economy in the Enlightenment, *Scottish Journal of Political Economy*, 37 (2): 145-165.
- STILWELL, F. (2012), *Political Economy: The Contest of Economic Ideas*, Australia: Oxford University Press.
- YILMAZ, F. (2018), Türkiye’de İktisadi Düşüncenin Yayılımı ve Heterodoks İktisadın İmkanları, *Bilimevi İktisat*, 1 (2): 10-26.